

7961 a

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

VÄRMLAND

Varnum

Brodin, Linus, 1934

Svar på ULMA:s frågelista M 25 Jaktens och
fiskets betydelse för hushållningen

18 bl.4:o

7961 a

I Jakt

Värml.

"Då fanns ingen jaktlag för i varmen
våra nra de fick gå hur de vel-
le och vem som velle"

Peregrinus ut Vargar

"Vad va artii bruket att den 16 maj
då då va Peregrinus så bruke
ve samlas ve ett ställe de kalla
klavsten å där möttes ungdom.
men ifrå vike å kil (vrim-
kil) å fousbol å kronorp å drog
ihop ett väldit risväl å skrek
bort vargerna."

"För i våra, då tal mor mi om
äter si mor, va då sa god om
vargen. Ho va te stän en gång
å hörd må en rötslä (de) å
da ho för hem kom då tre

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

II

Jakt

Värml.²

vanger fram en skogen å va varnum
må anta te ho kom hem.

Viltbråd

Man joggade för mest fågel och
hare. My var mycket sälsynt.

Man sköt även räv, men detta
blod för att hålla honom i
schack. Mest joggade man "Skogs-
fågel", trädor och ore.

Skogsfågel.

"Om en bonne för te skogen
äter ve hadde han bössa må
så hadde de og om de lag i
skogen å högg eller om de kote.
Oa velle trädern så gärne sette
ve omila å glöse (= sluka) mil-
råk."

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

111
Jakt

Redskap

värml.

Varnum

"Fönarar a° giler tog de ha-
rer a° föggel. Föggelönarar
grod de ta° gul stälträd.
Harsnara satte de fast i sky-
garn. Så hadde de gillersticker
a° stöck. Steckera va : bredda
som en finger a° i steckra,
som stög anna öpp va ur köla
en skul (= utagen en skära) a°
i den skula lage stecke på
skrä (= sned) a° öm den läng
ätter va stöcken. Öra för hvar
i garsgarvar.

"För föggel grod de stöcker i
skogen var som häst.

Tillredning. "Föggel koka de a°

IV fahit

varml.

ä' ät öpp stral. Daren toha varum
de frist ä' stete senna?
Mycket säuan sädes något.

Perserlar

De gjord släpiller ta' älyhua
ä' sä bredde de te plattlar,
som de hadde te selremner
ä' seddon ä' lock te jaktväsker.
Om då va ung-äly te tro hua ä'
gjord de sämskskinu ä' då va
sä' mycket som varumel ä' då
gjord de byger ä', ä' väster ä'
tröjer.

Kallars 'älyskinu byger.'

'Pä vintermössera hadde de ör-
lapper ta' skorskinu.'

Jaktväsker gjord de ta' grävling-

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Fgl. M 25

V fakt, Persedlar
skinn.

Värmt
varman

'Baktlassera på harn tog de
te vara a hadde te a styrke us
på tavla i skorn.

'eller tjäderfjægel blev då sa
vare skrivepennen ta viny-
fjæra.

Madreie

'Bavergjæl va nötti te läkemedel.
Svingalla tog de tevara a satt
e synte i a hængd opna. Om
non frifin säj la de ta gjæl
(= galle) i brännvin a tvätte
på frostställe.

'Rask i öga tog de ut små bräff-
stener. Då gjord mor mi; ho
släppt en liten sten i öga a

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

VI

jakt, medicin
den tog bort borten.
varg

Värmd.
varnum

Lagesmannen kunde ej minnas
jakt på varg, men visste så
den fängades i varggröpsmal
rätel. Skinnets gjorde man på-
sar och mössor av.

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Lagesman Emlit als-
son, j. 1863.

Den 19/10 1934. Linus Brodin

Tjuvskytte

värml.

"De va auct uti å tjuvsköt tjä-
varnen på värn. De tycke se ad
de gjord itne, var de int sköt
i borgen på spele unna (= in-
nan) hönse va ruvade. Senna
gjorde dä int noye om de tog
a den gemmel löpp."
I menar så länge hönseu lade
ägen.

Lagesman Emil Olsson,
f. 1863.

Den 19/10 1934. Linus Brodin

Björn

Vämt

Lagesmannens farfars kallade Verman
alltid björnen för "pajs" och
"pajsen". Han sa att detta namn
var vanligt för i dessa trakter.
vare kallades "gröben".

Lagesman Samuel Larsson, f. 1876
från i Bragg-gården under
Pöseby, gammal storgård
känd sedan 1540. Utgårdarna
ha varit underlaga namn: Sjöfland,
Kapuria, Inzland o. s. v. där
brukarna sett till i många gene-
rationer. Aldersmessa sedvån
ha bibehållits till 1890-talet. La-

germannen brödet nu i full stor
om Kristinelund på topplund, nästan
efter sin farfar, som døde i 84 år.
Linus Brodin

Den 30/10 1954.

I Fisken

Vårmt.

"8m vörn när slommen lekavarnum da slog de sāj ihop gārbon-mera ā ga sāj på feskung. Slom-feske da slog de ān på for-fället när den tien va."

"Da hadde de enkommes (= sär-skilda) noter som de la ut ā stängde in slommen ā sen häva de ā öle i vātera ā när dā ble minner (i noten) drog de ihop nota ā häva igen."

"I blann fesk de sa möc āt de kunn sälje ā ja minnas āt de fesk 40 öre for punne. (cal. sazesmanneas yngigis ā 1 pund = 8 1/2 kg)."

"När de da kom hem dā va

II FiskenVärml.

då å sätt säj ner å kneppe varman
slom (= ränsa, ta ar huvudet
med nysan och dra ur tar-
men) å senna la de dom på
rester å sätta å senna släta
de dom i soka te torkning.
Då han va torr la de in i
voo å den stekt de på glöria
te potatler, då va så god, så
god.

Det va ingenting de fiska så
riket som slommen?

Lutfisk

La lant pasesmannen kunde
minnas har man använd
lutfisk till jul, vilken man
köpte i staden. Den fuktades och

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

III

Fiske

Värml.
||

breddes liksom nu. Skinnets varmen
trogs tillvara liksom äl- och
lakskinn, förhånds och heljip-
tes i bitar till klarnedel.

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Lagesman Emil als-
son. f. 1863.

Den 19/10 1934. Linus Brodin

Värml.
varnum

Fisket

I Fiskerätten

Fiskerätten ut fiskerätt gäddor till en strandrätt "från 2 meters djup till 180 meters längd."

Om annan fiskare på olaglig plats ville man inte anmäla, "ty det var inte bra att vara oenig med grannar om fisket."

Allmänning, delades aldrig upp "då va så för på allmänningar att den, som kom först må näta den kast ut på bästa plassen. Så på så vis hade alle lika rätt på allmänningen."

Uttrycket "go rätt" hade den, som alltså kom först med näten.

Fiskebotar hade man allmänt

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Fisket

13
Värml.

II Fiskeväten

Varnum

på allmänna öarna där man
låg över isjannehet vid rickfisket
Storre fiskelag förekom ej utan
familjen bildade fiskelag

Sejesman Anders Brons-
son, f. 1857

Den 8/10 1904. Linus Brodin

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

I Fiske

Varnum

Torkning och salning av mört och brönn
 tillgick sålunda: Sedan fisken vän-
 rats klövs den i trefler ryggen och
 ned till strålen varefter fisken
 vändes. Saltades ned i stora trä-
 kär, här kallade "båjer". Fisken
 fick ligga i saltlaken under tre
 dygn, varefter den skötjdes och
 hängdes upp till torkning.

Torkställningen kallas "fiskegäll".

Fyra "gällstolar" sättes ned i jorden.

lån gällslänger uppifrån
 1,5 m. länsga; förvaras
 på efter av.

Ushallet

Varnum

Varnum

II

Fiske

Man var noga med at stærk sol
radde den dag fisken hangtes på
gæll, så at det forrest mest
blev en stærk hinna på de skinn-
løse siderne for flugornes skull.

Blev det regn under toktiden
topp fisken in

Sen fisken blivd tillækket ge-
nomtorkad bræddes den opp på
snøen til "tjipper" (d. v. s. kær-
per) og forvarres hangende på
luftigt stælle. No til potens,
mest kokked og anses måske
god som mat.

Lægesman Anders Bronson

f. 1857.

Den 8/10

Linus Brodin

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Fisken

16
Värmland.

Fiskelaget

Värmland

De fiskande Värmlandsborna ha
icke bildat lag annat än för nors-
fiske på förkynda vatten. Bäst
fiskar man familjevís. Ang.
nors fiskelagen meddelas:

"Då en lag fått intaga en nors-
fiskerivatten gjorde de upp så, att
den som ägde fiskerivatten skulle
ha hälften och de som hade nyt
och fiskar andra hälften. Så för
de gemensamt två städen och
såldes fisken, köpte brännvin och
hade fest i stugorna, med dans
till länd in på nätterna (!) ?

Lagesman till Skland,
1866.

Den 9/10 1904 Linus Brodin

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Värmland.

I Fisket

"Strandriåten sträcker sig från varnum land ut 2 meter stadig djup ut utåt 180 meter. Sedan är det allmänning ut här gäller all den som kommer gås ta- ger bästa platsen."

Lamfäkt odlat fiskerätten inbuds efter byns skattetal ut efter skattetal tillbuds an- tal not eller ryssjor."

Den bonde som t. ex. har 1/2 ^{man-}tal mans skattetal i byn såll t. ex. 10 not eller ryssjor, den som har 1/4 mantal såll 5 o. s. v.

Man kom överens om antalet not eller ryssjor för varje ar. Platserna, där man såll sina

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

II Fisken

Värml.

Allmänning, samfält fiskerier Vermin
redskap utlöps genom örens
kommelse och skiffars varje
år så att man bytje plats.

Var ö på dylik allmänning hade
man timrade fiskbodar med
murad spis. Dessa stodo alltid
öppna och den mat, salt, chaffe
och red m. m. som fanns där var
allmän egendom. Den som hade
stugen sist, lämnade mat kvar.
Man tog aldrig något med sig mat-
sacken tillbaka hem, utan alltid
som blev öm skulle lämnas kvar.³

Lages man Otto Eklund,

f. 1866.

Den 9/10 1934. Linus Brodin

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934

VRML. VARNUM

Frgl. M 25